

BLIC

• broj 109
• 6. februar 2002.
• cena 40 dinara

Politika Društvo Svet Kultura Život Sport

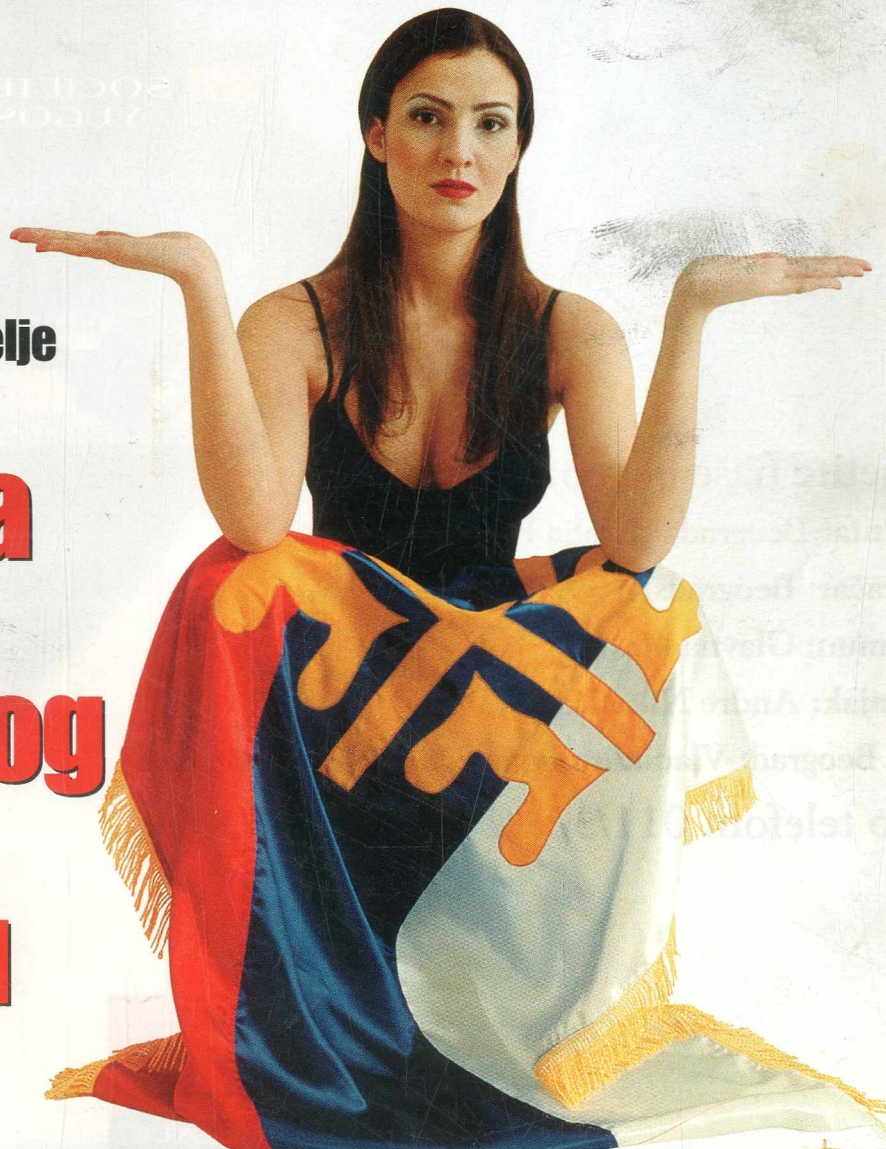
**KAKO DA JEDETE KOLIKO
HOĆETE I OSTANETE ZDRAVI**

Istraživanje:

Šta Srbi misle o drugim narodima

- ▶ 76 odsto ne bi u brak s Albancima
- ▶ 36 odsto ne želi Hrvata za šefa
- ▶ 28 odsto vidi u Crnogorcima prijatelje

**Presudna
uloga
bosanskog
klana
u sukobu
u DOS**

Tijana Dapčević:
**Ostavila bih muža
zbog prevare**

Raskol u SPC:
**Ultimatum
patrijarhu Pavlu**

O kritičarima otpada i buvlje

Istorija književnih nagrada u nas, bar onih najvažnijih kao što je NIN-ova, delom se pokazuje i kao istorija nameštanja, krađa, podvala, podlosti, nepravdi, neukusa, nemorala

Oduvek su nagrade bile problem, a kada se one dodeljuju za nešto tako neuhvatljivo što izmiče strogom određenju i svakoj vrsti merenja, kao što su književnost i umetnost, problemi koje nagrade i njihovo dodeljivanje izazivaju nerešivi su. I, valja dodati, naknadno je lako biti mudar pa posle izvesnog broja godina, kada se ocena vrednosti nekog ostvarenja učvrsti, držati predavanja o nezaobilaznim vrednostima koje su bile zaobidene. Ali, nije isto kada se nagrada umesto jednoj dobroj knjizi dodeli nekoj drugoj, i kada se ne dodeli remek-delu srpske književnosti ili se dodeli knjizi koja nije vredna ni pomena. To govori o rđavom ukusu, ili sasvim slabom moralu.

U srpskoj kritici, koja bi trebalo da bude od posebne koristi i da razjasni šta je dobro i šta bi moglo biti, a šta nije i nikada neće ni biti, još uvek uglavnom vlada duh povlađivanja i odobravanja kojem je vrlo dobro, a ponekad i odlično, sve što je barem (mentalno) pismeno. U srpskoj nekritici koja okružuje ono malo ozbiljnih poslenika koji čitaju savremenu srpsku literaturu najviše se cene poluknjiževni likovi sa kojima se dobro zabavlja i od kojih može biti neke koristi. U takvoj atmosferi teško je ozbiljno i predano suditi o književnosti, pa je svaki žiri ili prepuš-

ten samome sebi, što bi zapravo trebalo da bude dobro, ili štetnom delovanju glasnina i čaršijskih kuhinja koje najbolje same sebe ugošćuju. To je slučaj čak i kada je žiri oformljen kako treba, a nekmoli kada članovi deluju kao da su pokupljeni sa neke vrste književnog otpada ili buvlje pijace dnevnih, društveno-političkih i novinarskih intriga.

U srpskoj kritici još uvek uglavnom vlada duh povlađivanja

FOTO: FONET

Sve ove dileme se nekoliko puta u toku godine pojačavaju, a u periodu od oktobra do januara u središtu su interesovanja. Tada je, naime, velika žetva književnih nagrada koje predstavljaju jednu od glavnih zabava dokonih komentatora i razjarenih pretendenta na sve nagrade ovoga sveta. Poseban su problem oni koji sve znaju najbolje i uvek nekoliko nedelja ranije imaju pouzdane vesti ko će šta dobiti.

Tako je i ove zime, premda razloga za to možda ima manje ne-

go u mnogim drugim godinama. U središtu rasprave, naravno, našla se NIN-ova nagrada za roman godine, što je i sasvim očekivano jer je reč o najstarijoj nagradi, i uz to onoj koja se dodeljuje za najpopularniji žanr. Najveća je verovatnoća da će svaki šuputni čitalac koji drži koliko-toliko do sebe, i čita barem dve-tri knjige godišnje, uzeti da čita knjigu koja je proglašena romanom godine. Posledica popularnosti je da se na NIN-ovu nagradu strovaljuju sve dileme koje i inače postoje, a

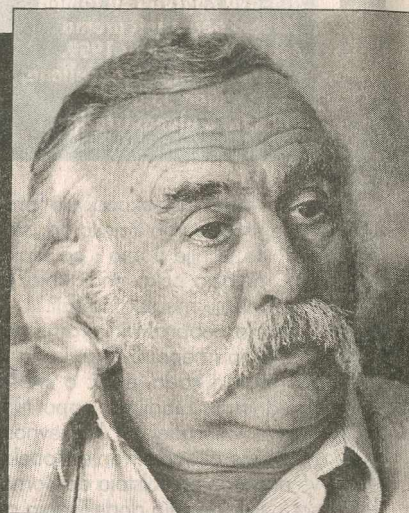
sa književnog pijace intriga

Sa ovogodišnje dodele NIN-ove nagrade za roman godine: Zoran Ćirić

odmah reći, nije samo NIN-ova nagrada dodeljena knjizi koju je žiri nestrpljivo čekao u redakciji da napokon bude odštampana pa kada je navrat-nanos donet prvi primerak, odmah se sav srećan i razišao. (Umalo da direktor štamparije zbog tog kašnjenja bude kažnjen.) Tako je NIN-ovu nagradu jednom dobio Oskar Davičo, ali za to danas ispašta tako što mu se ne priznaju ni one vrednosti koje su nesporne - velikog pesnika i romanopisca koji je pedesetih godina bitno uticao na razvoj srpske proze. Na isti ovakav način je, međutim, dodeljena Oktobarska nagrada grada Beograda Draganu Jeremiću, samo što njegova knjiga po svoj prilici nije ni izašla na vreme; kako su iščileli Oktobarska nagrada i neka da sveprisutni Jeremić, to se zaboravilo. I nije NIN-ova nagrada bila razlog najveće polemike i najvećeg skandala u srpskoj prozi, premda je njeno nedodeljivanje „Petrijinom vencu“ sa obrazloženjem da je reč o zbirci priča, odsudno pojačalo pritisak da prvu Andrićevu nagradu za pripovetku dobije Dragoslav Mihajlović, kao utehu, a ne, nipošto, „Grobница za Borisa Davidovića“ Danila Kiša, zbog koje je Erih Koš morao da poremeti svoje letovanje u kući nasred plaže u Pržnom, pišući pismo kojim objašnjava zašto se prononsiranom plagijatoru Kišu nagrada ni po koju cenu ne sme dodeliti. Samo su poštovanje prema Andriću, uvažavanje proze Dragoslava Mihajlovića i prijateljski odnos Kiša i Mihajlovića osujetili da se skandalozni napad na „Grobnicu za Borisa Davidovića“ ne shvati i kao odlučivanje između dva modela proze prilikom dodeljivanja Andrićeve nagrade.

sumnja u rad NIN-ovog žirija je vrhunac ukupne sumnje u rad svih žirija u nas, utoliko više opravdane jer se u ovoj zemlji dodeljuje više književnih nagrada nego što ima dana u godini (to nije stil-ska figura nego činjenica).

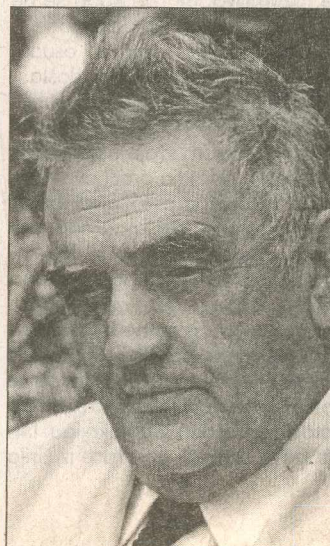
Istini za volju, istorija NIN-ove nagrade više je nego dobar razlog za svaku vrstu zlovolje. To je istorija u kojoj ima velikih i dobrih trenutaka, i pristojnih sastava žirija, ali je to istorija koja ostaje u senci srama koji se sa malo čime može meriti. Doduše, valja i to

Žiriji bi trebalo da se oseće ozbiljno ugroženi ako prave trećerazredne pogodbe koje završavaju sramnim promašajima, kao što je to slučaj sa nagrađivanjem „Oslobodica i izdajnika“ Milovana Danojlića ili „Lapota“ Živojina Pavlovića

Te 1975. godine žiri NIN-ove nagrade je menjan i dopunjavan (nisu hteli da žiriraju Petar Džadžić, Muharem Pervić i Miloš I. Bandić) sve dok nagrada nije kakotako dodeljena Miodragu Bulatoviću za „Ljude sa četiri prsta“, čime se morala ispraviti nepravda iz 1959. kada nije dobio nagradu za roman „Crveni petao leti prema nebu“. Štaviše, nagrada te godine nije ni dodeljena - što je

valjda najgluplji i najpodliji događaj u njenoj istoriji - jer su Velibor Gligorić, Milan Bogdanović i posebno Borislav Mihajlović Mihiz po svaku cenu bili protiv ovog dobitnika kojeg je predlagao Zoran Mišić i podržao Eli Finci. Bulatović „nije prošao“ ni sa romanom „Heroj na magarcu“, pa je došlo vreme za „vađenje“, kao što je iz istih razloga Dragoslav Mihajlović „namiren“ nekoliko godina kasnije kada je za možda najslabiju svoju knjigu „Čizmaše“ dobio NIN-ovu nagradu. (To ga je - jer je i sam uvideo istinu - odvelo u dugu i duboku stvaralačku krizu iz koje se sporo i teško izvlačio, i uspeo samo knjigom „Gori Morava“.) I žiri Andrićeve nagrade je, kao i NIN-ov žiri, više puta po

Antonije Isaković je telefonom isposlovao da Vojslav Lubarda dobije nagradu za „Vaznesenje“. Zato su delegacije KPZ i SPS obigravale da Isakoviću pripadne „Meša Selimović“

Borislav Mihajlović Mihiz po svaku cenu je bio protiv da Miodrag Bulatović dobije NIN-ovu nagradu za roman „Crveni petao leti prema nebu“. Nagrada te 1959. godine čak nije ni dodeljena, što je valjda najpodliji događaj u njenoj istoriji

svaku cenu nadoknađivao propuste, tragao ima li neko od „starijih“ da je nije dobio i po svaku cenu nalazio neku priču kojoj bi se priznanje moglo pripisati.

Istorija neoprostivih promašaja je strašna i neponovljiva, i ona je ista takva i kada je reč o svetski uglednim priznanjima, poput Nobelove nagrade za književnost. Ne samo nedodeljivanje Nobelove nagrade od Tolstoja do Borhesa, nego i istorija dodeljivanja od nepoznatih Skandinavaca do izmišljenog Darija Foa, govore o tome da je i kraljevska stokhol-

mska institucija duboko zaražena virusom književnog idiotizma.

Možda je najtačniji antropološki opis da sve u čemu učestvuju ljudi miriše na niskost - kao kada je Antonije Isaković telefonom pokušavao, i uspeo, da isposluje nagradu za Vojislava Lubardu -

„Vaznesenje“, ili čitava delegacija Kulturno-prosvetne zajednice i SPS-a obigravala da nagrada „Meša Selimović“ pripadne Antoniju Isakoviću.

Problem nagrada, međutim, traje od antike do naših dana, pa su i bršljenovi venci davani tragičarima o proslavi Velikih Dionisija u staroj Grčkoj, ili lovorovi venci dodeljivani laureatima u Rimu, odlazili na pogrešne glave. Prvog velikog klasika tragedije Eshila, koji je bio cenjen i obožavan, pobedio je, međutim, u prvom svom nastupu 468. godine pre nove ere Sofokle, pa iako Plutarh piše kako je razalošćeni i uvređeni Eshil zbog toga napustio Atinu, to

pokazuje dobar osećaj za vrednost sudije Kimona i njegovih pratilaca koji su po tome ostali zabeleženi u duhovnoj istoriji čovečanstva. Ali dok je Eshil nagrađivan 13 puta, Sofokle čak 24, treći velikan klasične tragedije Ev-

ripid trijumfovao je samo četiri puta za života, i jednom posmrtno. Uprkos tome, Evripidovih drama je sačuvano više no Eshilovih i Sofoklovih zajedno i slava njegovih dela je posle smrti samo rasla, za razliku od Eshilovih. Koliko je problema sa ukusom svoga vremena, na koji se žalio čak i Eshil, imao Evripid, pokazuje i Senekin zapis da su

mu jednom prilikom gledaoci toliko zviždali i tražili da se izbace i glumci i pesnik da je sam morao izlaziti na scenu i molio da sačekaju kraj i čuju završne stihove. U to doba publika je mogla tražiti da se nesavesni glumci, pa i nezadovoljavajući autori kazne, čak išibaju. Premda je čitavog života dominirao antičkom scenom, Sofokle za jednu od najboljih drama u istoriji čovečanstva „Cara Edipa“ nije bio nagrađen, pobedio ga je Eshilov nećak Filokle!

I kako je bilo tada, tako je i danas, samo što je sasvim retko reč o velikanima svetske književnosti, nego najčešće o nekim sasvim

drugacijim piscima i ocenjivačima. Upravo je to razlog da se ne postavlja pitanje oko svake nijanse, gde žiri ne može uvek biti u pravu, nego samo oko velikih dela i velikih promašaja, nenagrađenih remek-dela i bednih spisa koji se nasilno predstavljaju kao nekakva vrednost. Sve drugo

je razumljivo, ali nije kada se ne nagrade najvrednija dela jedne literature: to nije samo za osudu, već bi javna „šiba“ dobro došla.

Iz nekih razloga uvek se zaboravlja da je NIN-ova nagrada počela skandalom svoje vrste, koji je unekoliko odredio profil ove nagrade. Naime, u prvoj godini svoga postojanja ova nagrada nije dodeljena „Prokletoj avliji“ Ive Andrića, ovog kratkog romana nema čak ni u užem izboru! Pravi razlog za to nije samo što ovo Andrićevo delo Borislav Mihajlović Mihiz nije razumeo, već i taj da se ovim nerazumevanjem krčio prostor za jednu drugu knjigu. Ni je teško zamisliti mudrace iz žirija

nadnete nad ovu MALU Andrićevu prozu i ophrvane brigom da li je to roman, a jetkog „papu“ ponad svih njih sa svojim „dubokim“ nedoumicama. Nagradu je - gle slučaja - dobio Dobrica Ćosić za „Korene“, i tu je formula politič-

kog aktivizma i nacionalne strasti već napravljena.

Ono što bi bilo zanimljivo jeste da se pokažu trenuci kada se od ove formule u narednih četvrt veka odstupalo, i, isto tako, kada se u drugih četvrt veka nagrade po svaku cenu ova formula morala ponovo nametnuti. Interesantno je pogledati da je svaki put kada bi

iskorak ka novom, modernom i drugačijem bio načinjen, sledio odgovor po ovoj univerzalnoj neknjiževnoj formuli.

Kakvo bi dostojanstvo mogla imati nagrada koja nije dodeljena ne samo Andriću nego ni Vladanu Desnici za „Proljeća Ivana Galeba“, Rastku Petroviću za „Dan šesti“ (Krlježi je dodeljena za „Zastave“ takođe objavljene u časopisu), Milošu Crnjanskom za „Drugju knjigu Seoba“ i „Hiperborejce“, Danilu Kišu za „Baštu, pepeo“, Borislavu Pekiću za „Zlatno runo“, Bošku Petroviću za „Pevača“, Davidu Albahariju za „Cink“, Svetislavu Basari za „Famu o biciklistima“ (a nije NIN-ova nagrada „spasena“ ni drugim delom trilogije, romanom „Na Gralovom tragu“) i „Ukletu zemlju“, Goranu Petroviću za „Opsadu crkve Svetog Spasa“, pa najzad i „Oproštajnom daru“ Vladimira Tasića? (Što ne znači da je pisac ovih redova protiv Ćirićeve odnedavno sve bolje proze, ni najmanje; odnos ovih knjiga je zapravo odlična prilika za raspravu o književnim vrednostima i stanju ukusa). Kada se sve ovo zna, zar treba, dok se bliži pedeseta godišnjica nagrade, a

Svetski ugledna priznanja nisu lišena virusa književnog idiotizma - živi primer je Dario Fo, kome je dodeljena Nobelova nagrada

njeno četrdeset deveto dodeljivanje (kakva glupost je ova razlika!), imati neka posebna očekivanja i književnoistorijska razmišljanja? Ne, jer tu nema o čemu da se ozbiljno misli, a ukoliko se neko pita zašto ovde nema reči i o nagradama za poeziju - odgovor je vrlo jednostavan; tek je tu pravi galimatijas, ili možda treba misliti na Augijeve štale.

Bilo je, međutim, u istoriji nagrade za roman godine i dobrih trenutaka, kao što su nagrade Radomiru Konstantinoviću i Bori Ćosiću, Ranku Marinkoviću i Slobodanu Novaku, ili knjigama koje su bolje no što se o njima sada misli, kao što su „Mreže“ Eriha Koša; bilo je i spasonosnih „vađenja“ u slučaju Crnjanskog, Kiša, Albaharija i Gorana Petrovića. Postoji, dakle, i ona bolja strana ove nagrade, postoji u njoj i jedna bolja i pravednija nit, pa je upravo stvar kvaliteta javnosti da tu stranu podrži dovoljno da se članovi žirija osete ozbiljno ugroženim kada se upuštaju u trećerazredne pogodbe koje završavaju u sramnim promašajima - među kojima se u novije doba posebno ističu druga nagrada Živojnu Pavloviću, za „Lapot“, i ona koju je pored „Opsade crkve Svetog Spasa“ dobio Milovan Danojlić za nešto što bi htelo da bude proza a zove se „Oslobodioci i izdajnici“.

ALEKSANDAR JERKOV

Ivo Andrić nije dobio nagradu - umesto Nobelovu, pripala je Dobrici Ćosiću za „Korene“ i tu je formula političkog aktivizma i nacionalne strasti već napravljena